

Удружење „Заједно“ – Удружење за подршку породицама, лицима и заједници у менталном здрављу Бањалука

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ УДРУЖЕЊА „ЗАЈЕДНО“–удружење за подршку породицама, лицима и заједници у менталном здрављу БАЊА ЛУКА за период 01.01.2019-31.12. 2019. године

Ментално здравље и ресурси у РС-БиХ

Ментално здравље је важно за све људе. Оно је снова за опште здравље и функционисање човјека. Проблеми у менталном здрављу умањују наше предности, слабе контакте са ближњима и околином, утичу на радну способност и чине нас несигурним и несрећним. **Стигма према менталним болестима и ментално обољелима дубоко је укоријењена у контексту у којем живимо.** Удружења која заступају особе које болују од психичке болести, једну од најстигматизованијих група лица и сама осјећају терет стигме. На то указује општа незаинтересованост за оснивањем ових удружења, али и гашење постојећих. Стигма је препрека и за изградњу ресурса за заштиту менталног здравља и заштиту ментално обољелих. Често спречава људе да потраже психолошку и психијатријску помоћ када им је она потребна. Они који одобријају одговарајућу помоћ и покушавају да у тишини сами наћи излаз, ризикују да дође до продубљивања болести са изолацијом и пропадањем, што не тако ријетко може довести до опасности по самог себе, па и околину.

Иако недостају циљана истраживања и прецизније евиденције о особама обољелим од менталне болести, оцјене и прогнозе стручњака о стању менталног здравља у РС-БиХ нису оптимистичне. Темелје се на констатацији да постојећи капацитети за заштиту менталног здравља и ментално обољелих не могу ефикасно одговорити потребама становника и да је уочљив пораст поремећаја.

Познато је да у РС-БиХ постоје значајни ризици, који доприносе порасту менталних обољења, међу којима су: економска неизвјесност са високом стопом незапослености, миграције, остаци траума из рата, толеранција на насиље, национални, вјерски и културни конфликти, кршење људских права и сл.

Са друге стране, психијатрија као грана здравствене заштите, не заузима мјесто које јој припада у односу на значај менталног здравља за живот и здравље људи па и друштвени интерес.

Иако раде у тешким условима који значајно утичу на ефекте у лијечењу менталних поремећаја, нијцијативе за промјене од компетентних стручњака и институција изостају.

Апсолутно недостаје медијска и друга промоција значаја менталног здравља и капацитета ментално обољелих, док ударне, сензационалистичке вијести, често компромитују особе са менталним проблемима, не водећи рачуна о заштити личних података, нити о другим последицама.

Резултати активности по Пројекту УГ“Заједно“ на тему ”Јачање капацитета породица за бригу о ментално обољелом члану“ који је УГ“Заједно“

имплементирало 2016. године (финансиран по Пројекту менталног здравља у БиХ), показали су да породице чији чланови болију од менталних поремећаја имају искуство, да проблеми ментално обољелих и његоватеља нису довољно видљиви. Сагласни су и да друштвена заједница није довољно посвећена условима и факторима за лијечење психијатријских болести и заштити ментално обољелих, те да ресурси у психијатрији заостаје у односу на ресурсе заштите других болести. Цијене да је неопходно радити на стварању позитивне атмосфере у психијатријским болницама како у раду са пацијентима, тако у односу са сродницима. Предлажу да се доминантна медикаментозна терапија допуни са више садржаја за окупацију и за индивидуални рад са пацијентима. Сродници такође тврде да је мали број психијатара, психолога и медицинског особља у односу на потребе (пацијенти и чланови породица имају малу или никакву прилику за разговоре) и да се недовољно користе лијекови из савремене генерације.

Сматрају да садржаји у заједници за лијечење и бригу о лицима са менталним поремећајима, рехабилитацију и интеграцију, недостају и да заједница не ради довољно на заштити људских права ове маргинализоване популације.

Породице које у свом домаћинству његују душевно обољелог члана, временом и саме пропадају. Живот ових породица прати питање “шта послје наше смрти” јер У Републици Српској нема установа социјалне заштите у којима се ови људи могу квалитетно збринути. Нема ни других модела бриге у заједници намијењених психички обољелим особама, као што је становање уз подршку и сл. Исто тако, пракса социјалних служби показује да хранитељске породице нерадо прихватају психичке болеснике. Услуге дневног збрињавања које пружа Удружење „Заједно“ у Дневном центру, као иновативне, примјер су да ове особе могу напредовати и да заслужују више друштвене пажње, али су нажалост и послје 14 година рад, остале једине у РС-БиХ, што говори само за себе.

Искуства Удружења „Заједно“ упућују да ментално здравље и заштита ментално обољелих, нису теме за које су међународни донатори заинтересовани. Пројекат менталног здравља у БиХ, који имплементира Асоцијација ХУ из Сарајева од 2010. године (финансира Влада Швајцарске Конфедерације-SDC), може се сматрати јединственим у погледу доприноса изградње капацитета за заштиту менталног здравља у РС-БиХ. Задња трогодишња фаза овог Пројекта, која ће трајати до 2022. године, између осталог, има за циљ допринијети социјалној инклузији и бољем квалитету живота особа са менталним поремећајима. Том циљ придружује се и циљ осигуравања континуитета и квалитета услуга менталног здравља у заједници. Истина, то је кратак период па је неопходно значајније укључивање друштва у инвестирање ресурса за заштиту менталног здравља и ментално обољелих, али и одговарајуће друштвене климе, на чему треба активно и удружено радити, имајући у виду присутну друштвену стигму.

У оквиру компоненте „подршка корисничким удружењима“, истина скромно Пројекат менталног здравља је подржао и корисничка удружења у БиХ, што се претежно односило на финансирање пројеката за смањење стигме и дискриминације. Присутна друштвена стигма одражава се и на оснивање

корисничких Удружења, као споне у заступању потреба између корисника услуга менталног здравља и институција. Пројектом Удружења „Заједно“ под називом, „Стварајмо нове ресурсе“ (финансиран по Пројекту менталног здравља у БиХ) који је УГ „Заједно“ имплементирало 2012. године, основано је 8 нових корисничких удружења широм РС. Циљ је био удружити се и ојачати капацитете заговарања корисника услуга, њихових његоватеља и заинтересованих из свијета заштите за покретање иницијатива које се односе на заштиту менталног здравља и заступање интереса ментално обољелих и њихових његоватеља. Нажалост, протеклом година већина ових удружења се угасила (у Добоју, Приједору, Милићима, Сребреници, Брчком), док преостала три удружења /Мркоњић Град, Требиње и Зворник/, имају тенденцију гашења. Резултати анкетног истраживања које је УГ „Заједно“ провело 2017. године са фокусом на разлоге гашења удружења у РС-БиХ, чија је мисија заступање интереса људи са менталним проблемима, показали су да су кључни разлози незаинтересованост и недостатак подршке локалних заједница. То је препрека за обезбјеђење минималне накнаде за пратеће трошкове рада удружења и обезбјеђење водеће особе за рад.

Сигурно је да фактори као што су: умањени капацитети ментално обољелих особа, ризици погоршања болести и неспремност породица да се укључе у рад удружења, због могуће обиљежености, додатно утичу на одрживост и рад ових удружења.

Бањалука је једини Град у БиХ који је 2006. године подржао оснивање Удружења које заступа интересе особа са душевним патњама/УГ „Заједно“/ и омогућио да ово Удружење пружа услуге у заједници за ова лица/дневно збрињавање/ у партнерству са ЈУ Центром за социјални рад, чиме су ове услуге интегрисане у систем социјалне заштите.

Тиме је послата порука да лица са менталним инвалидитетом, равноправно, као и остале особе са инвалидитетом, заслужују друштвену подршку.

О Удружењу и дјелатности Удружења

Живот психички обољелих људи драстично се мијења појавом тешке психичке болести, а компликује недостатком ресурса за заштиту и рехабилитацију ових лица у заједници.

Искуства у раду Удружења говоре да лица са менталним проблемима, њихове специфичне потребе и проблеме и начин како помоћи њима и његоватељима, треба учинити видљивијим. У томе им највише могу помоћи корисничка удружења заједно са породицама и професионалним лица која учествују у њиховом лијечењу и заштити.

Удружење „Заједно“ је основано априла 2006. године, након што су социјалне службе у Бања Луци, истражујући потребе, утврдиле растући број лица са поремећајем у менталном здрављу са тешким социјалним и здравственим проблемима, као и да не постоји Удружење које заступа интересе ове популације.

Удружење „Заједно“ је у ужој и широј заједници препознато по Дневном центру, едукативно-рехабилитационог типа, отвореном 2007. године. Услуге дневног збрињавања су дјелатност Удружења. Базиране су на хуманистичком

приступу, који није усмјерен само на болест, као што је то случај у конвенционалној психијатрији, него на афирмацију здравих капацита обољеле особе. То код корисника услуга доприноси изградњи позитивне слике о себи, стабилизацији здравља, бољем социјалном функционисању и побољшању квалитета живота. Наведене услуге су надоградња медицинском моделу бриге. Иновативне су и суштински намијењене јачању социјалних капацитета особа са менталним поремећајима, јер душевна болест доводи до драстичног пада на социјалној љествици ових лица, а тиме и искључености. Дневно збрињавање се практикује након завршетка болничког лијечења и током ванболничког лијечења. Услуге се пружају у партнерству са ЈУ „Центар за социјални рад Бања Лука, по основу Уговора о сарадњи, као проширене у заједници. Ова институција је надлежна да периодично контролише квалитет услуга и задовољство корисника услугама.

Удружење „Заједно“ посједује Рјешење Министарства здравља и социјалне заштите РС, број 11/05-059-312-5/13 од 24.02.2014. године о испуњавању услова за дјелатност дневног збрињавања одраслих ментално-инвалидних лица. Услуге у Дневном центру засноване су на праву дневног збрињавања по Закону о социјалној заштити РС, те на тај начин интегрисане у систем социјалне заштите.

По основу постигнутих резултата у свом раду, Одлуком Скупштине Града од 2011.године, Удружење „Заједно“ је признат статус Удржења од посебног интереса за Град, који статус је потврђен накнадним ревизијама.

Одрживост и рад овог Удружења темељи се на пружању психо-социјалних услуга услуга људима са психичким проблемима, на основу чега има скромну финансијску подршку Града, односно социјалних служби.

Дневни центар „Заједно“ ради са корисницима радним данма у трајању од 8 часова. Корисници услуга су углавном лица са хроничним поремећајем у менталном здрављу просјечне, а не ријетко и надпросјечне интелигенције. Терапијске радионице/музичке, психолошке, психотерапијске, окупационе, литерарне), структуриране су у односу на циљеве у пружању услуга.

Радионице реализују искусни, високостручни кадрови без којих није могуће постићи напредак у здрављу и понашању корисника и њихове тешке мисли преселити на љепше мјесто.

Поред терапијских радионица за кориснике услуга се организују и друге активности зависно од прилика, пројектних активности и финансијских средстава. То су посјете културним догађајима, одлазак у биоскоп и позориште, излети, семинари, јавни музичко-забавни наступи, посјете другим удружењима, рад са образовним институцијама, организовање различитих промотивних и антистигма програма, активног заговарања и односа са јавношћу. Информисање корисника о правима која могу остварити и помоћ у заговарању истих, једна је од важних активности Удружења.

Пошто су ова лица у већини материјално и социјално угрожена, корисницима услуга се свакодневно припрема јутарњи оброк. Дан почиње са напитцима (кафа, чај), међусобно дружење са препричавањем догађаја.

Иако је број лица која користе услуге Дневног центра „Заједно“ од стране социјалних служби ограничен на 35, Дневни центар је отворен за сва лица са

менталним проблемима који се ту осјећају боље и виде своју корист. Таква политика Дневног центра произилази из чињенице да је мало мјеста гдје су ови људи добро дошли, гдје су схваћени и прихваћени.

Мада су медицински стручњаци сагласни да медицински модел у лијечењу и опоравку ментално обољелих треба употпунити изградњом сервиса подршке у заједници и тако услуге приближити корисницима и породицама обољелих, то у пракси није тако.

Нажалост, Дневни центар „Заједно“ у Бањалуци је данас једини сервис у заједници за подршку особама са менталним поремећајима у РС-БиХ.

Постигнути резултати у раду ДЦ, базирају се на препознавању и јачању личних способности корисника, враћању нарушеног самопоуздања и достојанства које је срж менталног здравља. Услуге које се проводе у Дневном центру „Заједно“ превенција су институционалном збрињавању.

Политика отворености Удружења-ДЦ према другима, омогућила је да психички обољела лица смање своју изолацију и упознају друге људе, али и да други упознају њих. То доприноси преиспитивању стигматизованих ставова према овим особама и смањењу аутостигме.

Удружење-Дневни центар је познато по посјећености.

То су млади људи, ученици и студенти, нарочито психологије, медицине и социјалног рада /стицање нових знања, обављање праксе, семинарски радови, волонтерски рад исл./.

Удружење посјећују и представници; здравствених и социјалних институција, ресорних министарстава, представници других удружења особа са инвалидитетом, стручњаци из Федерације и других земаља, јер ово Удружење виде као најактивније корисничко удружење у задступању интереса људи са душевним патњама у РС.

Активности и реализација Пројеката у 2019. години

Рад Удружења „Заједно“ значајно је заснован на ентузијазму у погледу постигнућа са корисницима и постизања циљева Удружења.

Приликом реализације активности, Удружење пажњу усмјерава на квалитет услуга дневног збрињавања, квалитет живота корисника, већу видљивост, утицај на смањење стигме и дискриминације, те поштовање људских права ове популације.

У своме раду Удружење се руководило усвојеним актима на ниво БиХ-РС који се односе на особе са инвалидитетом / Конвенцијом УН за унапређење положаја особа са инвалидитетом/, актима на нивоу РС и локалне заједнице, те задацима из Стратешког и годишњег Плана Удружења.

Удружење „Заједно“ је у РС-БиХ и локалној заједници преознато по својој отворености за сарадњу у ком смислу је уз учешће корисника проводило широк спектар активности са различитим субјектима.

Сарадња са образовним институцијама и младима, кроз праксу и намијењене едукације, допринијела је да млади људи уче, да особе са менталним проблемима имају своје вриједности и да негативна мишљење других о њима утиче на њихову болест и живот.

Уочљив је све мањи број међународних донатора у БиХ. Удружење “Заједно” није задовољно са бројем имплементираних пројеката у 2019. години који су финансирани средствима донатора, за шта у односу на расположиве могућности, улаже велики труд. Удружење нема кадровских капацитета за рад на ЕУ пројектима, нити средстава за учешће на истима, што се редовно тражи.

Рад на пројектним активностима у 2019. години:

1. Завршетак рада на Пројекату “Подршка инклузији особама са инвалидитетом у БиХ” који је имплементирала организација People in Need из Чешке, а финансирала Чешка Развојна агенција. Иако је Пројекат је трајао од јуна 2016. год. до децембра 2018. године, донатор је наставио сарадњу са Удружењем „Заједно“ по основу јачања капацитета Клуба самозаступника и стварања услова за будућу сарадњу. Сарадња је настављена до краја 2019. године.

У Чешком Пројекту Удружење „Заједно“ је учествовало као претставник Републике Српске заједно са организацијама из Федерације БиХ „Сунце“ из Мостара и „Сумеро“ из Сарајева. Укупно уложена средстава Чешког донатора за наведени период, према УГ „Заједно“ износила су 58.353, 85 КМ. Од тога, у 2018. години средства су остварена у износу од 18.696,81 КМ. Овај Пројекат је у односу на досадашње пројекте које је УГ „Заједно“ имплементирало, највише допринио јачању капацитета Удружења. То је постигнуто усвајањем нових знања и визија како радом на Пројекту, тако и едукацијама чешких експерата. Резултат се очитовао кроз методолошку уређеност услуга Дневног центра „Заједно“ и комплетнарање садржаја за промоцију модела услуге за особе са психичким проблемима.

Општи циљ Чешког Пројекта био је успоставити систем укључивања особа са инвалидитетом у друштво, са нагласком на највећу могућу мјеру самосталног живота упоредивог са вршњацима без хендикепа. Намјера овог пројекта је била и пружити подршку у трансформацији социјалних служби у односу на услуге развоја становања уз подршку за особе са менталним инвалидитетом, као и запошљавање ових особа. Пројекат је пружао подршку НВО, учесницама у Пројекту из области вођења, организације, финансијског управљања и повећања нивоа пружаних услуга. Едукације за особље Дневног центра реализовали су чешки стручњаци, а слушали су их и стручни радници ЈУ „Центра за социјални рад Бањалука“, представници других организација и служби из заједнице.

Пројектом је заговорано и проведено стицање практичног искуства на раду особа са психичким проблемима, ради стварања предуслова за њихово запошљавање. То су били послови које су понудили послодавци, примјерено занимању и интересовању особе са психичким проблемима. Проведено је за 2 корисника услуга.

Иако то није било почетно предвиђено, важно је напоменути да је по овом Пројекту Чешки донатор, по основу искуства у раду са УГ “Заједно” истом накнадно понудио средства у износу од 200.000 КМ за куповину двије стамбене јединице за увођење услуге станова уз подршку за особе са менталним проблемима, као нове. Током првих 6 мјесеци 2018. године, Удружење је водило интензивну кампању у заједници за увођење ове услуге у партнерству са социјалним службама. Нажалост, због непостојања планираних средстава за

услугу становања уз подршку у буџету Града, па и недовољне укључености у ову предност, није дошло до реализације увођења услуге становања уз подршку у Бањалуци. Доонатор је средства уступио Федерацији Бих, Организацији “Сумеро“ која има осмогодишње искуство у реализацији ових услуга

Чезким Пројектом формиран је и Клуб самозаступника УГ“Заједно“ чији су чланови лица са проблемима у менталном здрављу. Клуб је активно ради, а иницијативе самозаступника усмјерене су на различите теме, од којих је најважнија тема била иницијатива за измјене и допуне Закона о заштити лица са менталним поремећајима. Оправданост ове иницијативе темељи се на искуствима из праксе и чињеници да овај Закон није допуњаван, или мијењан од 2004. године, од када је у примјени.

2. Пројекат „Корак ка услузи становања уз подршку“ који је подржан из буџета Града у износу од 3.400,00 КМ.

Општи циљ овог Пројекта је био створити предуслове за реализацију услуге становања уз подршку у заједници, едукацијом директних пружалаца услуге (асистенти, домаћица), стручних радника ЈУ“Центра за социјални рад Бањалука“, као и потенцијалних корисника услуга и њихових породица. Трајање Пројекта је било три мјесеца. У оквиру овог Пројекта корисници услуга организовали су промоцију услуга становања уз подршку у заједници, изложбом својих радова, пригодним Плакатима и дијелењем летака.

3. Пројекат менталног здравља у БиХ заједно са Удружењем „Заједно“, организовао је обиљежавање Свјетског Дана Менталног здравља у згради Владе Републике Српске чији су учесници били представници медицинских и других институција РС, као и корисници услуга менталног здравља. За ту прилику Удружење „Заједно“ извело је културно забавни програм који је био запажен.

На захтјев УГ“Заједно“, Град Бањалука одобрио је новчана средства у износу од 1200,00 КМ за излет 50 корисника услуга менталног здравља и дјелимично покривање трошкова гријања.

Уважавајући постојећу финансијску ситуацију у заједници, Удружење је перманентно радило на сензибилизацији донатора у погледу обезбјеђења квалитетнијег obroка за кориснике, материјала за окупационе радионице и других потреба корисника, али донатори не исказују довољно интересовања за подршку особама са проблемима у менталном здрављу

Проблеми у раду Удружења- Дневног центра“Заједно“

-Удружење „Заједно“ до данас није ријешило проблем властитог простора за рад. Постојећи простор, у власништву ЈЗУ Дому здравља Бањалука, иницијативом социјалних служби, уступљен је 2006. године Граду Бањалуци, ради додјеле Удружењу „Заједно“ за пружање социјалних услуга у заједници за душевно обољела лица. Као неуслован за рад, реновиран је и скромно опремљен средствима ЈУ Центра за социјални рад, исте године.

Простор је, укључујући и цјелокуну опрему, реконструисан 2016. године средствима Швајцарске Владе по Пројекту менталног здравља у БиХ.

Ипак, због ограничене квадратуре /92 м2/ простор ограничава пружање и развој услуга, те је у будућем период потребно интензивирати иницијативе за додјелу адекватног простора.

-Новчана накнада за услуге дневног збрињавања по једном кориснику није се мијењала од 2014. године.

-Кадровски проблеми су горући проблем већине НВО као и Удржења „Заједно“, без чега је тешко постићи напредак и резултате у раду које заједница очекује.

-Рад са људима који имају менталне проблеме је тежак и исцрпљујући.

-Различити проблеми који прате животе душевно обољелих лица и њихове породице, проблеми су и Удружења и Дневног центра „Заједно“.

Ангажовање оптималног броја потребних кадрова створили би се услови за јачање капацитета Удружења, квалита и развоја, услуга.

Околност да због хроничитета болести и проблема у социјалном функционисању, 92% корисника услуга ДЦ користи право на новчану накнаду за помоћ и његу другог лица, упућује на потребу за већим ангажовањем особља..

У контексту ограничених средстава намијењених социјалној заштити у заједници, којој припадају и услуге Дневног центра „Заједно“, Удружење нема довољно средстава за запошљавање стручних радника за пружање услуга дневног збрињавања, подршку у рјешавању потреба корисника и битан напредак у развоју услуга. Гледајући на сензибилитет, не постоји реалан изглед да се средства обезбиједје донацијама.

Високи порези и доприноси, регулисани законима РС, ради ангажовања извршилаца за радионички рад са корисницима, умањују постојеће скромне приходе Удружења. Овај проблем не може се ријешити без укључивања заједнице у политику одрживости и развоја НВО сектора, креирањем законодавне политике.

Цијенимо да би што прије требало размотрити могућност смањења пореза и доприноса за невладине организације које су регистроване као пружаоци социјалних услуга, или које имају приход до одређеног минималног износа.

Недостатак средстава у Удружењу “Заједно” сразмјерно утиче на ниске новчане накнаде за рад стручног особља, па оне износе нешто више од 40% износа на истим или сличним пословима у институцијама. Ова околност, заједно са изазовима у раду за особе које пате од психичке болести, доводи до редукованог броја извршилаца за рад и честих промјена особља, што ремети рад Удружења и не одговара корисницима услуга. Удружење „Заједно“ пружа прилику за волонтерски рад, али је заинтересованост волонтера за рад са овом популацијом мала.

Закључно се може рећи да је Удружење „Заједно“, иако ради у скромним условима, са пратећим недостатком ресурса, у 2019. години остварило значајне резултате у свом раду и раду са корисницима услуга. Резултати у раду са корисницима услуга евидентни су у доприносу смањења болничког лијечења, побољшања квалитета живота њих и породица, утицају на смањење стигме и дискриминације и повећању видљивости једне од најмаргинализованијих група лица.

Према искуствима и мишљењу оних који су сарађивали са Удружењем „Заједно“ као донатори, партнери, сарадници, наручиоци услуга и др. Удружење „Заједно“ из Бањалуке водеће у својој мисији у РС и међу најнапреднијима у БиХ.